

Völgyiné Reich Márta

Ez a szerep semmi mással nem pótolható

Mihály Ottó előadását a Második Országos Osztályfőnöki Konferencián, Gödöllőn hallottam először, és ugyancsak sok gondolatot ébresztett bennem. Újraolvastva az előadást, változatlanul úgy érzem, hogy vitára készítő megállapításai jócskán akadnak, emellett számos olyan kérdést is felvet, amelyekről érdemes nagyobb körnek, az osztályfőnöki munkát végzők körének véleményét meghallgatni. Ennek jegyében válaszolok a felvetett kérdésekre.

Van-e osztályfőnök?

A kérdésre maga *Mihály Ottó* is egyértelmű igenlő választ ad, hiszen ez a funkció az 1978/79. tanév óta érvényben lévő nevelési-oktatási terv alapján meghatározott, hatályon kívül nem helyezett tevékenység. Való igaz, hogy az utóbbi időben történtek kísérletek ennek a feladatkörnek az átalakítására, de ezek speciális esetek voltak, elsősorban a hagyományos iskolai kereteket megváltoztató oktatási formákban jöttek létre. (Például az Alternatív Közgazdasági Gimnázium: kupac, fészekalja + egy felelős vezető tanár.) Az ilyen jellegű átszervezés jogosságát nyilván az indokolja, hogy a hagyományos osztálykeretek felbomlanak, a tanulók közösségei a választható tantárgyak következtében egyre inkább csoport-, mintsem osztálykeret-jelleget öltenek, és ezeknek más szervezési, irányítási forma felel meg.

Ma azonban semmi nálunk döntő többsége a hagyományos osztálykeretek között működik, tehát iskolai nem indokolja az osztályfőnöki feladatkör megszüntetését.

Lesz-e osztályfőnök?

Erre a kérdésre a NAT válaszol: jogilag előírva nem lesz osztályfőnök, sőt osztályfőnöki óra sem. Számomra teljességgel érthetetlen ez a döntés. Mind a szombathelyi, mind a gödöllői országos konferencia egyértelműen megállapította, hogy az osztályfőnökre szükség van, minden korosztályú tanulócsoport igényli ezt a típusú vezetői munkát. Az iskolai élet szerves részei az osztályfőnökök, akik integráló szerepet töltenek be a tanulók, a pedagógusközösség és a szülők között. Ennek a funkciónak a megszüntetésével éppen a leginkább központi helyen álló tényező esne ki a nevelési folyamatból, és ez felmérhetetlen károkat okozna az amúgy is problémákkal teli nevelésünkben. *Mihály Ottó* maga is utal rá, hogy szükség van a tanulók, kollégák, szülők közötti koordináló szerep, valamint számos szervezési és irányítási feladat ellátására. Lehet, hogy ez a feladatkör módosítandó, de semmiképpen sem megszüntetendő. Az osztályfőnök az, aki egy személyben felelősséget vállalhat a tanulók előmeneteléért, otthoni körülményeik figyelemmel kíséréseért, az osztályközösség alakulásáért, és még sorolhatnám a fontosabbnál fontosabb feladatokat. Ha az osztályfőnöki munkakör megszűnik, ezek a kapcsolatok meglazulnak, és a tanulók a tanári kar egészével, a tanárok pedig a teljes tanulóközösséggel találják magukat szemben. Elmúlik a valakihez tartozás érzése, megszakad az információk kölcsönös áramoltatása, egy általános felelőtlenség veheti kezdetét. Amikor a szombathelyi konferenciára készültem, iskolánk valamennyi felső tagozatos tanulóját megkérdeztem: szükséges-e, hogy minden osztálynak legyen osztályfőnöke. A tanulók 96%-a válaszolt igennel a feltett kérdésre, és meg is

indokolták véleményüket. Az osztályfőnök legfontosabb feladatának az osztályközösség összetartását tartották. Megemlítették a gyerekekről való gondoskodást, a programok szervezését, az osztály ügyeinek intézését, a tanulók informálását az iskolai ügyekről, a szülőkkel való kapcsolattartást stb. A legtöbb válaszban szerepelt az egy személyhez való intenzív kapcsolódás igénye is. Talán legszemléletesebben az a hetedikes kislány fogalmazott, aki ezt írta: ha nincs osztályfőnök, szétrázódunk a tanárok között. Ezt a szétrázódást akarjuk elősegíteni?

Lehet-e osztályfőnök?

Ez a kérdés megint csak aggodalomra ad okot. Ha nem kötelező érvényű az osztályfőnök léte, ha az osztályfőnöki órák a tantervben nem szerepelnek, nagyon valószínűtlennek tartom, hogy az iskolák éljenek az osztályfőnöki munka megtartásának lehetőségével. Amikor minden tantárgy szakmai munkaközössége azért fog küzdeni, hogy a kötelező óraszámom felüli pluszórákhoz jusson, amikor a fennmaradó 15%-os órakeretért kíméletlen harc fog folyni, reménytelennek tűnik, hogy az iskolavezetés – legjobb szándéka ellenére is – fenn tudja tartani az osztályfőnöki órákat. A NAT azzal érvel, hogy ezekre az órákra nincs is szükség, hiszen anyaguk eloszlik a különböző szaktárgyak témái között. Ezeknek az anyagrészeknek az egyes tantárgyak tematikájába való beépítése további megterhelést jelent a témáktól amúgy is zsúfolt szaktárgyak számára. Teljességgel bizonytalan-ná válik, hogy – minden előírás ellenére – a kollégák valóban szánnak majd időt például a földrajzórakon a környezetvédelemre, a történelemórakon a család szerepére, a biológiaórakon az egészségvédelemre stb. Arról nem beszélve, hogy hová lesznek azok a témák, amelyek nem igazán illenek be egyetlen tantárgy kereteibe sem, például a fiúk-lányok barátsága, a pályaválasztásra való felkészítés, a kulturált viselkedés stb. Nem osztom azt a nézetet, miszerint az osztályfőnöki óra eddig is jórészt adminisztrálással telt el (biztosan akadt ilyen is, de nem ez a tipikus), viszont semmi garancia nincs arra, hogy az eddig itt megjelent nevelési tartalmak bárhol másutt helyet kapnának. Az pedig elképzelhetetlen, hogy akár az iskolavezetés, akár a munkaközösség-vezetők folyamatosan ellenőrizzék, hogy a kollégák valóban szót ejtettek a tantárgyukba újonnan bekerült témákról.

A probléma tehát az, hogy amennyiben az osztályfőnöki feladatkörre és az osztályfőnöki órákra csak lehetőséget adunk, de nem tesszük kötelezővé, nincs biztosítva, hogy az iskolák valóban beépítik a fent említett tevékenységeket pedagógiai programjukba, amikor erre a lehetőségre annyi más tantárgy tart igényt. A tapasztalat azt mutatja, hogy a nevelési feladatok legtöbbször háttérbe szorulnak az oktatási feladatokhoz képest. (Elég, ha csak arra gondolunk, hogy a tanárképzésben mennyivel fontosabb helyet foglalnak el a szakmai, mint a pedagógiai tárgyak.)

Kell-e osztályfőnök, osztályfőnök kell-e?

Mihály Ottó a következőket írja: „Az osztályfőnök szerepe a NAT elterjesztésével a helyi tantervek kialakítására is kiterjedhet. Ez megjelenhet olyan módon, hogy valamilyen formában elkülönül egy tartalmi rész a tanterven belül, mint osztályfőnöki feladat, de úgy is, hogy a tervezést a pedagógusoknak egymással együttműködve kell elvégeznük.”

Ha osztályfőnöki feladatkörre külön tartalmi rész különülne el, akkor eleve felesleges a kérdés, kell-e osztályfőnök, hiszen önálló feladatköre lenne. Ha viszont

minden feladatot a szaktanárok között kell szétosztani, ebbe hogyan szólhat bele egy osztályfőnök, aki ez esetben legfeljebb szaktanári minőségben léphet fel?

Mit jelent itt az integratív tevékenység? Hogyan vállalhatja bárki, hogy más szaktárgy területéhez feladatokat soroljon vagy elvegyen? Számomra ezek pillanatnyilag megválaszolhatatlan kérdések.

A tanulmány további részében olyan problémákat vet fel *Mihály Ottó*, amelyekkel – véleményem szerint – nyitott kapukat dönget. Az egyeztetés a tanuló és az iskola elvárásai között eddig is feladata volt az osztályfőnököknek. A szülővel való kapcsolattartás jellegét nem befolyásolja a szülői jogok megnövekedése, inkább segít abban, hogy egyenrangú partnerekként felelősséggel tudjunk közösen együttműködni a gyerekek érdekében.

Ugyanakkor mindenképpen az iskolavezetés feladatává tenném, hogy gondolja végig a tantervből származó kötelezettségeket egy adott osztályra vonatkoztatva. A szaktanárok közötti egyeztetést csak nevelési problémák esetén helyezném az osztályfőnök kezébe – ez esetben viszont szükségszerűen –, de a tantárgyi tartalmakat tekintve az iskolavezetés a szakmai munkaközösségvezetőkkel kiegészítve jogosult az ilyen jellegű döntések meghozatalára.

Mindent összevetve az a véleményem, hogy változhat az osztályfőnök feladatköre, változhat az osztályfőnöki óra tartalma, de mindenképpen szükség van mindkettő megőrzésére, mert a tanulók fejlődéséért, neveltségéért csak egy személy lehet felelős, csak az osztályfőnök vállalhatja rendszeresen és tartósan a szülővel és a kollégákkal való személyes kapcsolattartást, csak ő teremthet kapcsolatot az adott osztály és az iskola egésze között. Ez a feladatuk nem új. Már Nyilas Misinek is volt osztályfőnöke, és attól, hogy valami régi, nem feltétlenül rossz. Megújítva, átalakítva, de meg kell őriznünk ezt a szerepet, mert semmi mással nem pótolható.

Barlai Róbertné

Főnök az osztályban?

*„A hízelgés és a nevelés lassúbb, mint a mészárlás,
de hatásuk hosszú távon végzetesebb”*

Mark Twain

Nagyon aktuális a kérdés felvetése, hiszen a NAT valóban nem tartalmazza az osztályfőnöki munkát, az osztályfőnöki órákat. A műveltségi területek oktatásának közös követelményei között lelhetjük fel a korábbi osztályfőnöki tanmenetek témáit: hon- és népismeret, az egyetemes emberi kultúra értékei, kommunikációs kultúra, a testi és lelki egészség, a tanulás stb. A NAT készítőinek többször volt alkalmuk kifejteni: úgy képzelik, hogy ezek valamennyi műveltségi terület oktatóinak pedagógiai munkáját irányítják, áthatják, meghatározzák; és így remélhetőleg, eredményesebben épülnek be a tanulók ismereteibe, személyiségébe. Emellett Ugyanakkor nincs akadálya annak, hogy egy iskola helyi tantervében távlatokban is fenntartsa az osztály-osztályfőnök alapstruktúráját.